

A Régiók Európai Bizottsága véleménye – Az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési terv

(2021/C 440/06)

Előadó:	Aleksandra DULKIEWICZ (PL/EPP), Gdańsk polgármestere
Referenciaszöveg:	A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről COM(2020) 790, 2020. december 3.

POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK EURÓPAI BIZOTTSÁGA

Háttér

1. úgy véli, hogy bár az európai demokráciára vonatkozó cselekvési terv a demokratikus folyamatok megóvását szolgáló rövid távú védelmi mechanizmusokra összpontosít, azt hosszabb távú és stratégiaibb megközelítésnek kell követnie annak érdekében, hogy az európai demokráciát valamennyi szinten, annak képviselői és részvételi dimenziója tekintetében is előmozdítsa. Egy ilyen megközelítés építhetne a tagállamokban nemzeti, regionális és helyi szinten már létező jogszabályokra és alkalmazott bevált gyakorlatokra, és a demokrácia egy európai chartájának kidolgozásához vezethetne;
2. megismétli, hogy az Európai Unióról szóló szerződésnek (EUSZ) a szubszidiaritás elvét meghatározó 5. cikke értelmében „azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani”;
3. üdvözli az európai demokráciáról szóló cselekvési terv (a továbbiakban: „cselekvési terv”) kidolgozásának kezdeményezését. Az európai közéletben és politikában egyre nagyobb fenyegetést jelent a populizmus, a nacionalizmus, a társadalom manipulációja, a dezinformáció, a gyűlöletbeszéd és a számos összeesküvés-elmélet. Ez polarizációhoz, agresszióhoz, intoleranciához és súlyos társadalmi szolidaritási deficithez vezet. Az általános cél – a polgárok szerepvállalásának növelése és EU-szerte reziliensebb demokráciák kiépítése – rendkívül fontos a közösségünk megerősítését szolgáló intézkedések kidolgozásához;
4. hangsúlyozza, hogy az Európai Unió egy közlekedőedényekből álló szerkezetre hasonlít. Ha valamelyik tagállamban romlik a polgári jogok és szabadságok helyzete, ez az európai család egészében negatívan hat a demokráciára, és fenyegetést jelent közös értékeinkre nézve;
5. hangsúlyozza, hogy jegyzéket kell készíteni a demokráciát fenyegető veszélyekről, csakúgy mint a polgári részvétellel kapcsolatos innovatív bevált gyakorlatokról, és erre a regionális és helyi önkormányzatok a legalkalmasabbak. Kéri az Európai Bizottságot, a Parlamentet és a Tanácsot, hogy tanulmányozzák az EU 2021. évi, 2021. októberben közzétételre kerülő éves regionális és helyi barométerének ajánlásait;
6. megerősíti azt a dezinformáció elleni cselekvési tervről szóló véleményben kifejtett nézetet, amely szerint a polgárok tudatosságának növelése hosszadalmas és összetett folyamat, amely többek között a médiaműveltség fejlesztésére támaszkodik, gondolva itt az információhoz való hozzáférés és az információterjesztés új módjainak kezelésére is. Ezeknek a készségeknek együtt kell járniuk az információk és forrásaik kritikai elemzésével;
7. hangsúlyozza, hogy a helyi és regionális önkormányzatok megfelelő helyzetben vannak ahhoz, hogy részt vegyenek a dezinformáció és a velejáró fenyegetések ellen meghirdetett küzdelemben;
8. felhívja a figyelmet, hogy az uniós tagság nemcsak szabadságokat és pénzügyi eszközöket jelent, hanem az alapvető értékek tiszteletben tartását is. Annak érdekében, hogy előmozdíthassuk és szélsőséges esetekben határozottan számon kérhessük a demokratikus jogállam és jogállamiság elvének tagállami alkalmazását, konkrét jogi eszközökre van szükség, amelyek lehetővé teszik a gyors és hatékony fellépést. Jelenleg nincsenek ilyen jogi eszközök. Következésképpen az Európai

Bizottság nem tud hatékonyan beavatkozni az egyes tagállamokban hozott problémás döntésekbe. Ezt vázolja az Európai Parlament 2021. június 10-i állásfoglalása a jogállamiság helyzetéről az Európai Unióban és a feltételrendszeréről szóló (EU, Euratom) 2020/2092 rendelet alkalmazásáról, amellyel az RB teljes mértékben egyetért. Kétségei vannak afelől, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikke megfelelő választ ad ezekre a kihívásokra;

9. kéri, hogy mielőbb hozzanak olyan stratégiai intézkedéseket, illetve fogadjanak el olyan jogszabályokat, amelyekkel minden szinten hatékonyan kezelhetők a problémák egyes uniós országokban, például a választások biztonsága terén;

10. hangsúlyozza, hogy az európai demokráciát nemcsak az EU destabilizálására törekvő külső agresszorok veszélyeztetik, hanem belső tényezők is, amelyek éppen a legfontosabbat: a közösséget támadják az EU-ban;

11. úgy véli, hogy a cselekvési tervnek meg kell nyitnia az utat a kapcsolatfelvétel előtt olyan, nem uniós partnerekkel, amelyek nem fogadják el a demokratikus normákat, ezzel megsértve az alapvető emberi és állampolgári jogokat. Példaként említhetjük az EU olyan országokkal kapcsolatos politikáját, mint Oroszország, Belarusz és Kína, illetve a keleti stratégiai kommunikációval foglalkozó munkacsoportot (East StratCom Task Force). Úgy véli, hogy a szomszédos országokban támogatni kell a demokratikus mozgalmakat, többek között a keleti partnerség keretében;

12. felhívja a figyelmet, hogy meg kell próbálnunk egyensúlyt találni a világvárvány fenyegetései elleni küzdelem és a polgári szabadságjogok védelme között (pl. adatvédelmi kérdések, a gyülekezéshez és tüntetéshez való jog korlátozásának elkerülése);

13. felhívja a figyelmet, hogy a média elleni támadások aláássák az európai értékeket, és az önkényuralmi rendszerek útjára vezetnek bennünket. Szabad média nélkül nincs valódi társadalmi kontroll. Az újságírói normák hiánya olyan légkört teremt, amely kedvez az összeesküvés-elméletek, a dezinformáció, a populizmus és a gyűlöletbeszéd terjedésének. Óva int a média renacionalizációjától egyes uniós országokban;

14. úgy véli, hogy a cselekvési terv nem szentel kellő figyelmet a nyilvános információkhoz való hozzáférés kérdésének. A demokráciának és az emberi jogok tiszteletben tartásának alapját az információk és eszmék szabad áramlása jelenti. A közhatalóságok által gyűjtött információk a polgárok tulajdonát képezik, és a különböző szintű hatóságok a polgárok nevében rendelkezhetnek az adatokkal⁽¹⁾. Hangsúlyozza, hogy a közhatalóságok nyitottságára és elszámoltathatóságára jó példákat szolgáltatnak azok az önkormányzatok, amelyek különböző eszközökkel segítik a polgárok információhoz való hozzáférését és a hatáskörök gyakorlásában való közvetlen részvételüket⁽²⁾;

15. emlékeztet arra, hogy egy demokratikus EU-nak fenn kell tartania elkötelezettségét az iránt, hogy megvédi az uniós értékeket, az integrációt és az egyenlőséget annak minden aspektusában, nemtől, fajtól, etnikai származástól, vallástól, meggyőződéstől, fogyatékoságtól, életkortól vagy szexuális irányultságtól függetlenül, és a tagállamoknak is erőfeszítéseket kell tenniük ennek érdekében;

16. hangsúlyozza, hogy a cselekvési terv nem tartalmaz közvetlen utalást a helyi és regionális önkormányzatok intézkedéseire;

Prioritások

17. határozottan kéri az EU és a tagállamok autoritásának, a jogállami közintézmények hitelességének, az oktatásnak, valamint a demokrácia inkubátorait jelentő önkormányzatok szerepének megerősítését;

18. hangsúlyozza, hogy az uniós polgároknak a legfontosabb uniós szervek intézkedéseibe vetett bizalma elengedhetetlen feltétel a demokratikus európai közösség fejlődéséhez. Ahhoz, hogy a központi tagállami intézmények megbízhatóak és hitelesek legyenek, követelmény, hogy az adott országok tiszteletben tartsák a jogállamiságot. A független intézmények hatékony működése és a demokratikus értékek szellemében hozott nemzeti jogszabályok képezik az európai közösség alapját;

⁽¹⁾ Az ENSZ Közgyűlésének 1946-ban elfogadott, 59. határozatában, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (1948) 19. cikkében és az emberi jogok európai egyezményének (1950) 10. cikkében a tájékoztatáshoz való jog a véleménynyilvánítás szabadságához való alapvető jog szerves részét képezi.

⁽²⁾ Példák ilyen önkormányzati eszközökre: nyílt adatok, polgári részvételen alapuló költségvetés-tervezés, polgári vitafórumok.

19. kiemeli, hogy a helyi és regionális önkormányzatok kulcsszerepet töltenek be a polgárok hozzáállásának kialakításában. A helyi és regionális önkormányzatok állnak a legközelebb a polgárokhoz, és élvezik a legnagyobb bizalmat⁽³⁾. Stratégiai szempontból egyre fontosabb, hogy megerősítsük a régiók és a városok szerepét, például olyan pénzügyi eszközök segítségével, amelyeket kizárólag tartalmi kritériumok alapján ítélnék oda;

20. kéri, hogy helyezzenek hangsúlyt az érzékenyítésre, hogy az európai polgárok tudatosak, minden szempontból toleránsak és kompromisszumkések legyenek, és békésen rendezni tudják konfliktusait. A különféle nézetek és szemléletmódok együttélése igazi oltóanyag a fanatizmus, a rasszizmus és az etnikai konfliktusok ellen;

Állampolgári ismeretek oktatása – kritikus gondolkodás és médiaműveltség

21. hangsúlyozza, hogy az önkormányzatok fontos szerepet játszhatnak az oktatásban, megteremtve a feltételeket ahhoz, hogy a helyi közösségek jó demokratikus szokásokat alakítsanak ki;

22. óva int a társadalom radikalizálódásától és a dezinformáció eszközével élő populisták hatalomra kerülésétől. A dezinformáció elleni küzdelemhez azonosítani kell azokat a célcsoportokat, amelyek a leginkább fogékonyak annak negatív hatásaira. Különösen védeni kell a fiatalokat, az időseket, a nemzeti és etnikai kisebbségeket, a migránsokat és a digitális világból kirekesztetteket. Az Európai Bizottságnak figyelmet kell fordítania a külső és belső dezinformációnak különösen kiszolgáltatott régiókra és csoportokra;

23. tudomásul veszi az Európai Bizottság által május 26-án ismertetett iránymutatásokat, amelyek célja a dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex hiányosságainak orvoslása. Üdvözlendő, hogy az Európai Bizottság szerint „[e] rőtjelesebb és konkrétabb kötelezettségvállalásokra van szükség a kódex minden területén”, valamint többek között továbbfejlesztett nyomonkövetési módszerekre is. Az Európai Bizottság helyesen teszi, hogy felkér a kódexhez való csatlakozásra más, az EU-ban működő platformokat, magánüzenet-küldő szolgáltatókat és az online hirdetési ökoszisztéma más szereplőit is. A kódex hatékonyságát azonban jelentősen csökkenti az, hogy az Európai Bizottság nehezen tudja ellenőrizni a platformok által benyújtott nyomonkövetési jelentések hitelességét, valamint az, hogy nem állnak rendelkezésre szankcionálási mechanizmusok. Ezek miatt további uniós szintű szabályozási fellépésre van szükség;

24. ezzel összefüggésben javasolja, hogy dolgozzanak ki egy polgári ismeretekkel, kritikus gondolkodással és médiaműveltséggel foglalkozó, a tagállamok számára nem kötelező erejű opcionális páneurópai tantervet, amelyet a finnországi CIVIS program mint bevált gyakorlat mintájára nyilvános konzultációnak vetnek alá, majd hozzáigazítanak a regionális és helyi igényekhez. A tananyagot az iskolai oktatásra, a köztisztviselők képzésére, az egész életen át tartó tanulásra és a társadalmi kampányokra kellene irányulnia. Az RB aktívan részt szeretne venni ebben, és arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a szubszidiaritás elvét és a hatáskörmegosztást tiszteletben tartva, szorosan működjön együtt a tagállamokkal és a civil társadalmi szervezetekkel;

A dezinformáció és a gyűlöletbeszéd elleni küzdelem

25. célszerűnek tartja egy európai ügynökség⁽⁴⁾ létrehozását, szoros együttműködésben az Európai Parlament INGE bizottságával, amelynek az lenne a feladata, hogy megelőzze a dezinformációt, a gyűlöletbeszédet, az intoleranciát, az egyes társadalmi csoportokkal szembeni erőszakot és az összeesküvés-elméletek terjedését;

26. sajnálja, hogy a helyi önkormányzatok alárendelt szerepet játszanak az álhírek terjesztése elleni küzdelemben, aminek hátterében gyakran a szakértelem, a készségek és az erőforrások hiánya áll. Koherens finanszírozási mechanizmus létrehozását szorgalmazza a dezinformáció elleni küzdelem szolgálatában;

27. üdvözli a biztonsági unióra vonatkozó stratégiát, amelynek középpontjában állami és nem állami szereplők által elkövetett hibrid támadások és kibertámadások, a kritikus infrastruktúrák károsítása, dezinformációs kampányok és a politikai narratívák radikalizálódása áll;

28. úgy véli, hogy vitára van szükség a véleménynyilvánítás szabadságáról és arról, hogy ez mit jelent az online térben. Felhívja a figyelmet a Paweł Adamowicz-díjra⁽⁵⁾, amelynek célja, hogy előmozdítsa a társadalmi befogadást, az esélyegyenlőséget, az emberi jogok és a polgári szabadságjogok tiszteletben tartását, valamint az előítéletek és az idegengyűlölet elleni küzdelmet. A díjat a Régiók Bizottsága, a menedéket nyújtó városok nemzetközi hálózata (International Cities of Refuge Network, ICORN) és Gdańsk városa közösen hozta létre, hogy konkrét lépést tegyen ebbe az irányba;

⁽³⁾ <https://cor.europa.eu/hu/our-work/Pages/EURegionalBarometer-2020.aspx>

⁽⁴⁾ Például az RB közreműködésével.

⁽⁵⁾ Paweł Adamowicz nevéhez fűződik két, ennek az eszmének szentelt gdański modell kialakítása is (a migránsok integrációs modellje és az egyenlő bánásmód modellje).

29. az önkormányzatok és a civil társadalom mellett a médiát is be kell vonni. Gyakorlati és szakmai tapasztalatuknak köszönhetően az információs ágazatban dolgozók könnyen felismerik a dezinformációt;

30. emlékeztet arra, hogy a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály fontos eszköz arra, hogy átláthatóbbá tegyünk a digitális környezetet és nagyobb felelősséget ruházzunk az online platformokra;

31. felhívja a figyelmet, hogy teljes koherenciáról kell gondoskodni az EDAP, a média- és audiovizuális ágazatra vonatkozó cselekvési terv és a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabályról folytatott jogalkotási viták között;

32. kéri, hogy készüljön irányelv a digitális szolgáltatásokról, amely az online tér szabályozói felügyeletére vonatkozóan egy horizontális keretet, ehhez pedig olyan rendelkezéseket javasol, amelyekkel biztosítani lehet a platformok elszámoltathatóságát a tartalmaik, hirdetéseik és mikrotargetálásuk kezelése tekintetében;

Az újságírók biztonsága és a helyi média támogatása

33. hangsúlyozza, hogy a megbízható újságírás helyi szinten is fontos szerepet tölt be a közvélemény bizalmának építésében. A független média a demokrácia egyik legfontosabb pillére, és konkrét hatást gyakorol a nyilvános vita színvonalára;

34. elítéli, hogy közéleti részvételt akadályozó stratégiai pereket (SLAPP) alkalmaznak a független média ellen, és kéri, hogy az Európai Bizottság terjesszen elő javaslatot az újságírók és a civil társadalom védelmére;

35. óva int a független sajtó marginalizálódásától a média monopolizálása és átpolitizálása révén, különösen, ha erre uniós alapok felhasználásával kerül sor. Kéri az ilyen tevékenységekre szánt források jobb nyomon követését. Támogatja a régiók bevonását az uniós források elosztásába; támogatja, hogy a tagállamok hatásköreinek tiszteletben tartása mellett hozzanak létre kiegészítő jogalkotási intézkedéseket, amelyek célja az európai beavatkozási kapacitás megerősítése annak biztosítása érdekében, hogy a független média szabadsága és sokszínűsége továbbra is demokráciánk egyik pillére maradjon;

36. hangsúlyozza, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága elleni támadások leszűkítik a nyilvános vitát. Felhívja a figyelmet a véleménynyilvánítás szabadságára a tudományos, kutatási és művészeti munkában. Úgy véli, hogy a megfélemlítés, a lejárató kampányok, a politikai nyomásgyakorlás, a pénzügyi megszorítások és a közpénzekhez való hozzáférés akadályozása veszélybe sodorja a tudósok, a média és a nem kormányzati szervezetek tevékenységét, és lehetetlenné teszi számukra, hogy betöltsék ellenőrző funkciójukat. Óva int attól, hogy egyes kormányok korlátozni próbálják a tudományos kutatás függetlenségét, és homályos, ellentmondásos kritériumok alapján szankciókat alkalmazzanak;

A polgári szerepvállalás erősítése

37. hangsúlyozza, hogy az Európa jövőjéről szóló konferenciát minél több európai régióban és alulról felfelé építkezve kell megszervezni, ami lehetővé teszi, hogy a polgárok különféle csoportjai szerepet vállaljanak és részt vegyenek a vitában. Ajánlja, hogy a polgári vitafórumokat ismerjék el az uniós döntéshozatali folyamatban való részvétel egyik formájaként;

38. arra kéri az uniós intézményeket, hogy alakítsanak ki hatékony, átlátható és inkluzív csatornákat a polgárok – és különösen a közéletben és a társadalmi életben való részvételtől vonakodó polgárok – megszólítására. Kiemeli a fiatalok kulcsszerepét ebben a folyamatban;

39. tudatában van annak, hogy az Európa jövőjéről szóló konferencia egyedülálló lehetőséget kínál a polgárok bevonására. Ez az innovatív és páneurópai részvétel lehetővé teszi, hogy közösen döntsünk a demokratikus Európa jövőjéről, kialakításáról és prioritásairól. Az RB elkötelezi magát amellet, hogy a helyi és regionális önkormányzatokat teljes mértékben bevonja a konferenciába annak érdekében, hogy át lehessen tekinteni a bevált gyakorlatokat, és a polgárok és helyi önkormányzatok hangot adhassanak véleményüknek;

Szabad és demokratikus választások

40. hangsúlyozza, hogy a cselekvési tervben említett, a szabad és demokratikus választásokkal kapcsolatos aggodalmaknak az európai, nemzeti, regionális és helyi választásokra is vonatkozniuk kell;
41. megállapítja, hogy a politikai kampányok egyre inkább az internetre költöznek. Ezért elengedhetetlennek tartja a támogatott politikai tartalmak átláthatóságára vonatkozó, illetve olyan szabályok kidolgozását, amelyek iránymutatásokat garantálnak a politikai pártok és a tagállamok számára. Kéri, hogy vegyék tekintetbe az uniós szintű jogszabályok kidolgozásakor gyakran figyelmen kívül hagyott helyi választások sajátosságait;
42. megjegyzi, hogy a cselekvési terv nem foglalkozik megfelelően a választások közötti időszakokkal. Hangsúlyozza, hogy a dezinformáció, a propaganda, a manipuláció és a polgárok hozzáállásának megváltoztatására irányuló kísérletek leggyakrabban éppen erre az időszakra jellemzőek;
43. hangsúlyozza, hogy az uniós strukturális alapokat fel kell használni a civil társadalmi tevékenységek, valamint a polgárok politikai életben való aktív részvételéhez szükséges intézményi és igazgatási kapacitások és struktúrák kiépítésének finanszírozására. Az alapokhoz való hozzáférést minél egyszerűbbé kell tenni, és kezelésüket a lehetőségekhez mérten a régiók hatáskörébe kell utalni;
44. üdvözlí, hogy az Európai Bizottság április 19-én július 12-ig tartó nyilvános konzultációt⁽⁶⁾ indított azzal a céllal, hogy 2021 utolsó negyedévében olyan aktualizált irányelveket terjesszen elő, amelyek célja a más uniós tagállamban lakóhellyel rendelkező uniós polgárok aktív és passzív választójogának támogatása mind a helyhatósági, mind az európai választásokon. Amint ugyanis azt a „Választók határok nélkül” elnevezésű európai polgári kezdeményezés⁽⁷⁾ is felvetette, miközben több mint 14 millió mobilis uniós polgár jogosult arra, hogy szavazzon, a körükben a részvételi arány és a jelöltként induló mobilis uniós polgárok száma továbbra is alacsonyabb, mint a nemzetiségüknek megfelelő országban élő polgárok hasonló csoportjai esetében, és a mobilis uniós polgárok még mindig nehézségekbe ütköznek a választójoguk gyakorlása során;
45. figyelmeztet arra, hogy a világjárvány rávilágított, milyen kihívást jelent a minden szempontból demokratikus választások megszervezése egy korlátozások jellemezte környezetben. A szervezési és technológiai kihívást – többek között a kiberfenyegetésekkel összefüggésben – a postai és/vagy elektronikus szavazási lehetőség biztonságának szavatolása jelenti;

Összegzés

46. kéri, hogy az Európai Bizottság olyan hosszú távú eszközöket keressen, amelyek felvértezik az Uniót az új fenyegetésekkel szemben. Olyan „demokratikus oltóanyagot” keresünk, amely hatásos, innovatív és hatékony, és tartósan megerősíti demokratikus infrastruktúránkat;
47. hangsúlyozza, hogy a közéletben való teljes körű részvétel a pluralista és demokratikus közösség sarokköve, de csak úgy valósítható meg, ha a polgárok bíznak az állami intézményekben. Bizalom nélkül nem beszélhetünk részvételről, amelyhez viszont nélkülözhetetlen a nagyközönség érzékenyítése. Úgy látja, hogy ezen a téren fontos szerep hárul a regionális és helyi önkormányzatokra;
48. végül felhívja a figyelmet, hogy a demokrácia és a jogállamiság csak akkor áll biztos alapokon, ha a kormányzás – bármelyik szinten – tájékozott polgárok szeme előtt zajlik.

Kelt Brüsszelben, 2021. június 30-án.

*a Régiók Európai Bizottsága
elnöke*

Apostolos TZITZIKOSTAS

⁽⁶⁾ Nyilvános konzultáció az európai választásokon történő részvételről (<https://bit.ly/3goNYin>) és a helyhatósági választásokon történő részvételről (<https://bit.ly/3gmIR2l>).

⁽⁷⁾ <https://eci.ec.europa.eu/013/public/#/screen/home>